

НОВОСТИ

UDK:341.231.14(4)
Bibliid 1451-3188, 10 (2011)
Год X, бр. 37–38, стр. 318–329
Изворни научни рад

Мр Весна ЂОРИЋ ЕРИЋ¹

ПРИСТУПАЊЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЕВРОПСКОЈ КОНВЕНЦИЈИ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА

ABSTRACT

When it comes to the EU accession to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms the article examines to what extent changes introduced under the Treaty of Lisbon do constitute an adequate legal basis for creating a coherent and consistent human rights protection system in Europe. Within that context, a particular emphasis has been placed on a critical analysis of the recently published Draft Agreement on the Accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Although the accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms has been intensively discussed for over thirty years, this issue again gains prominence as the ongoing accession process brings up complex difficulties involved in creating an adequate mechanism.

Key words: Lisbon Treaty, EU accession, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Draft Agreement on the Accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

1) СВРХА

Уговор из Лисабона формулише у члану 6. став 2. јасан правни основ за приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских

¹ Институт за упоредно право, Београд.

права и основних слобода, те стога, има револуционарни значај за развој усклађеног и целовитог система заштите људских права у Европи.² Истовремено, чланом 6. став 1. Уговора из Лисабона се правна снага Повеље о основним правима у Европској унији изједначава са Оснивачким уговорима. Иако, Повеља као правнообавезујући акт, знатно елиминише могућност неусклађеног тумачења између два наднационална система и доприноси правној сигурности, она садржи и извесна ограничења која указују на њену недовољност да у потпуности отклони постојеће проблеме. У доба израде Устава Европске уније је већ постојала општа сагласност међу свим члановима тзв. Европске конвенције око тога да усвајање правнообавезујуће Повеље о основним правима у ЕУ и приступање ЕУ Конвенцији „не би требало сматрати алтернативама, које се међусобно искључују, већ комплементарним инструментима” због тога што Повеља и Конвенција служе остваривању различитих циљева. Другим речима, Повеља која је, првенствено усмерена ка институцијама ЕУ, ни на који начин не искључује могућност приступања ЕУ Конвенцији.³ Наиме, иако Повеља несумњиво доприноси целовитости и усклађености заштите људских права у Европи, једино се реализацијом механизма приступања може успоставити екстерна судска контрола над радом Суда правде ЕУ и других институција ЕУ.⁴ Стога се једино кроз механизам приступања може коначно пружити заштита физичким и правним лицима спрам аката ЕУ, аналогна заштити коју дата лица већ уживају против одлука донетих на националном нивоу. Сврсисходност приступања објашњава се исто тако и политичким и симболичким аргументима у прилог приступања. Тако званичници ЕУ упорно истичу да се подвргавањем рада институција ЕУ спољној судској контроли, на најбољи начин изражава и свечано потврђује усредсређеност ЕУ на поштовање и заштиту основних права како на унутрашњем, тако и на спољном плану. Приступање Европске уније

² Приступање је такође омогућено ступањем на снагу Протокола бр. 14 уз Европску конвенцију о људским правима и основним слободама, о чему ће бити више речи у даљем раду.

³ Groussot, T. Lock and L. Pech, *Policy Paper*, “EU Accession to the European Convention on Human Rights: a Legal Assessment of the Draft Accession Agreement of 14th October 2011” Fondation Robert Schuman, *European issues* n° 218, 7th November 2011, p. 2.

⁴ F. van den Berghe, “The EU and Issues of Human Rights Protection: Same Solutions to More Acute Problems?”, *European Law Journal*, vol. 16, 2010, p. 117. и L. Šaltinyte, “Mykolas Romeris European Union accession to the European Convention on Human Rights: Stronger Protection of Fundamental Rights in Europe”, *Jurisprudence*, 2010, 2(120), pp. 177–196.

Конвенцији представља свакако незамењиву и нужну претпоставку за успостављање целовитог и усклађеног система заштите људских права у Европи. Међутим потребно је веома промишљено и прецизно решити бројна комплексна питања, како би се тај осетљиви механизам успешно, у перспективи, реализовао. Из наведеног је неопходно пажљиво приступити састављању Споразума о приступању, који је од кључног значаја за отклањање евентуалних препрека које стоје на путу његовог спровођења.

II) МЕРЕ ЕУ

Уговором из Лисабона измењен је члан 6. Уговора о Европској унији, тако да се њиме успостављају тзв. „три стуба европског система заштите основних права“. Тачније, у питању су Повеља о основним правима у Европској унији чија се правна снага изједначава са Оснивачким уговорима, општа начела права Уније, заснована на судској пракси Суда правде ЕУ и механизам приступања Европске уније Конвенцији.⁵ Члан 6. став 2. новог Уговора о Европској унији тако експлицитно прописује да „Унија приступа Европској конвенцији о људским правима и основним слободама.“ Укључење те одредбе је било неопходно с обзиром да је ЕСП одлучио у Мишљењу 2/94 да не постоји надлежност Европске заједнице да приступи Конвенцији.⁶ У датом контексту је такође значајан Протокол бр. 8. уз Уговор из Лисабона у којем се истиче да приступање ЕУ не утиче на

⁵ I. Pernice, “The Treaty of Lisbon and Fundamental Rights”, *The Lisbon Treaty. EU Constitutionalism without a Constitutional Treaty?* (S. Griller, J. Ziller, eds), Springer Wien, New York, 2008, p. 240. Метафору о „три стуба европског система заштите основних права“ треба прихватити веома условно. Наиме, она представља крајње поједностављену слику новина установљених Уговором из Лисабона у домену заштите основних права. Тако, J. Dutheil de la Rochere истиче у том погледу и друга нова решења која уводи Уговор из Лисабона, као што је оснивање Агенције ЕУ за основна права као органа ЕУ надлежног за надгледање правилног спровођења основних права на територији ЕУ и „комунитаризацију“ некадашњег „другог и трећег стуба“. Детаљније о томе: J. Dutheil de la Rochere, “Dedicated to Lord Gordon Slynn of Hadley Part II: Essay: Challenges for the Protection of Fundamental Rights in the EU at the Time of the Entry into Force of the Lisbon Treaty”, *33 Fordham Int’l L.J.* 2010, p. 1776.

⁶ С обзиром да су се први предлози за приступање ЕЕЗ ЕКЈП појавили у касним седамдесетим годинама прошлог века, Европска комисија је у више наврата тражила од Савета да јој одобри да преговара о Споразуму о приступању са Саветом Европе. Савет је затражио од Европског суда правде да достави мишљење о томе да ли је ЕУ надлежна да захтева приступање на основу Уговора о ЕУ. Вид. *Opinion 2/94 Accession to the ECHR* [1996], *ECR I-1759*; наведено према В. Moriarty, “EC Accession to the ECHR”, *Hibernian Law Journal* (2001), p. 15.

надлежности Уније нити на овлашћења институција.⁷ Њиме се такође предвиђа и да се специфична својства Европске уније и права ЕУ морају очувати, иако притом пропушта да их дефинише.⁸ Стога, његов прецизан домашај остаје нејасан, иако је од самог почетка било несумњиво да односни протокол значајно ограничава творце Споразума о приступању. Било је потребно испунити одређене предуслове како на страни ЕУ, тако и на страни Савета Европе како би се могло приступити отварању преговора о приступању. Тако док се Уговором из Лисабона намеће Унији крута обавеза кроз постављање захтева да „[...] Унија приступа [...]”, чланом 17. Протокола бр. 14 којим се мења члан 59. став 2. Конвенције пружа се само могућност приступања, прописујући тако „Европска унија може да приступи.“⁹ Преговори између Европске комисије и Савета Европе су започели неколико месеци након ступања на снагу Уговора из Лисабона. Комисија је поступала у име ЕУ, по основу овлашћења које јој је додељено на састанку Министара правде ЕУ у оквиру Савета министара 4. јуна 2010.¹⁰ Приближно у истом периоду, тачније у мају 2010. године, Комитет министара Савета Европе је доделио *ad hoc* овлашћење свом Управном комитету за људска права (CDDH) како би са представницима Комисије израдио неопходне правне инструменте за приступање ЕУ Конвенције. Укупно је одржано осам редовних радних заседања неформалне радне групе између јула 2010. и јуна 2011. године.¹¹ Закључни нацрт Споразума о

⁷ Протокол бр. 8 уз Уговор из Лисабона у вези са чланом 6. став 2. Уговора о Европској унији о приступању Уније Европској конвенцији о људским правима и основним слободама. Вид. consolidated versions of the EU Treaties [2010] OJ C 83/273. Доступно на Интернет адреси: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0201:0328:EN:PDF>.

⁸ T. Lock, “Walking on a tightrope: The draft ECHR accession agreement and the autonomy of the EU legal order” 48 *Common Market Law Review*. 2011.

⁹ Ступио је Протокол бр. 14 на снагу 01.06.2010. – тачније три месеца након што га је ратификовала Руска Федерација. Текст је доступан на Интернет адреси: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=194&CL=ENG>, 15.07.2011.

¹⁰ Одлука Савета којом се Комисија овлашћује да преговара о Споразуму о приступању Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода (ЕКЉП), 10817/10. RESTREINT UE, 8. јун 2010 (делимично поверљива Одлука Савета доступна на Интернет адреси: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/10/st10/st10817-jex02.en10.pdf>, наведено према Noreen O Meara “A More Secure Europe of Rights?, The European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union and EU Accession to the ECHR”, *German Law Journal* [Vol. 12 No. 10, стр. 5 (last accessed: 27 September 2011).

¹¹ Неформална радна група састављена од правних експерата Комисије и четрнаест држава које улазе у састав Савету Европе је била формирана. X. Groussot, T. Lock and

приступању ЕУ Конвенцији и допунски извештај уз нацрт Споразума су накнадно објављени од стране Управног комитета Савета Европе за људска права 14. октобра 2011. по завршетку ванредног деветог радног заседања.¹²

III) САДРЖАЈ

Као што је већ напоменуто прецизна област примене Протокола бр. 8 остаје нејасна, с обзиром да се у самом Протоколу не дефинишу специфична својства Европске уније и права ЕУ која се морају очувати. Заправо, Протокол бр. 8 не регулише једино очување аутономије правног поретка ЕУ, већ се истовремено односи и на институционалне и процесноправне аспекте приступања ЕУ Конвенцији. У даљем раду представљени су кључни институционални, материјалноправни и процесноправни проблеми који су се јавили током израде нацрта Споразума о приступању.

Институционална питања

Приликом израде нацрта Споразума, разматрана су два институционална проблема која се односе се на учешће ЕУ у органима Савета Европе. Ради се о правилу „једна држава чланица један судија“ и о могућности учешћа ЕУ у Комитету министара Савета Европе. У оба случаја, питање се углавном своди на то да ли положај ЕУ при приступању треба да буде уподобљен са другим високим странама уговорницама или би требало предвидети одређена одступања сходно особеној структури ЕУ. С обзиром да је одувек било извесно да ЕУ не планира постати чланица Савета Европе, било је потребно прописати одговарајућа правила за ситуације када органи Савета Европе имају овлашћења која се односе на Конвенцију. У том смислу је значајан и члан 1(а) Протокола бр. 8, у којем се предвиђа да Споразум о приступању мора да садржи решења о учешћу ЕУ у контролним органима ЕУ.

а) Правило „једна држава чланица један судија“

Нацрт Споразума о приступању не предвиђа посебна правила о будућем судији ЕУ и на тај начин се имплицитно не прихвата предлагано решење да би судија треба да има посебан мандат и третман у односу на

L. Pech, *Policy Paper*, 2011, стр. 2; *Council of Europe, press release 545(2010)*, 7 July 2010; *the Council gave the Commission a mandate for negotiation on 4 June 2010 with negotiation directives (Document 9689/10)*.

¹² X. Groussot, T. Lock and L. Pech, *Policy Paper*; 2011 p. 10.

друге судије ЕСЉП. Уместо тога, правило „једна чланица један судија“ налази своју пуну примену и када је у питању заступљеност ЕУ.

Треба, ипак, имати у виду да приликом примене поменутог принципа, у пракси, могу јавити ситуације када у једном предмету истовремено суде двоје судија исте националне припадности (један у својству представника државе чланице чији је држављанин, а други као представник ЕУ) и да се оне могу једино отклонити уколико ЕСЉП измени свој пословник.

б) Заступљеност ЕУ у Комитету министара Савета Европе

Имајући у виду да приступањем ЕУ Конвенцији, ЕУ не постаје аутоматски и чланица Савета Европе, као спорно се, у току преговора, појавило и питање заступљености ЕУ у Комитету министара Савета Европе, који је између осталог, надлежан за надзор над извршењем пресуда ЕСЉП и закључених поравнања. Нацрт Споразума о приступању нуди компромисно решење овлашћујући ЕУ да учествује у раду Комитета министара, с правом гласа, када год Комитет одлучује о питањима која се односе на Конвенцију. Даље, члан 7. нацрта Споразума о приступању предвиђа да Комитет министара треба да усвоји пословник како би се обезбедило његово „ефективно остваривање функција“ у околностима где ЕУ и њене државе чланице гласају и делују усклађено, а пре свега у циљу блокирања усвајања одлука која би имале неповољно дејство на чланице ЕУ.

Материјалноправна питања

У току рада на нацрту Споразума су се као спорна јавила следећа материјалноправна питања: могућност оцене усклађености примарног права ЕУ са Конвенцијом, будућност доктрине еквивалентне заштите, приступање протоколима уз Конвенцију и питање аутономије права ЕУ и искључиве надлежности Суда правде.

а) Могућност оцене усклађености примарног права ЕУ са Конвенцијом

Иако су током рада на нацрту Споразума о приступању била заступана и супротна становишта, на крају је усвојено гледиште да ЕСЉП врши и контролу усклађености примарног права ЕУ са одредбама Конвенције.

б) Примена доктрине еквивалентне заштите

У нацрту Споразума о приступању је пропуштено да се изврши прецизирање домашај и будућност доктрине о еквивалентној заштити. Услед

тога је тешко проценити да ли ће доктрина еквивалентне заштите, примењена у предмету *Bosphorus v. Ireland*, „надживети“ институционално редефинисање односа два суда. Неодговарајућим се чини постојећа правна празнина по том питању у нацрту Споразума о приступању. На тај начин се препушта ЕСЉП да слободно одлучи да ли ће, након приступања ЕУ, наставити са применом претпоставке о постојању еквивалентне заштите, којом се суштински фаворизује Суд правде ЕУ у односу на друге националне судове страна уговорница. У прилог напуштању доктине еквивалентне заштите говори формулација Допунског извештаја уз нацрт Споразума о приступању у којем се истиче да: „Постојећи контролни механизам Конвенције треба да у највећој могућој мери буде очуван и примењен на ЕУ на исти начин, као и на друге Високе стране уговорнице, уз вршење једино нужних прилагођавања.“¹³ Такође, ради очувања „специфичности правног поретка ЕУ“¹⁴ није потребно примена нижег стандарда контроле права ЕУ предвиђеног доктрином еквивалентне заштите.

в) Приступање ЕУ протоколима уз Конвенцију

Током израде нацрта Споразума о приступању је преовладао минималистички концепт у погледу приступања протоколима уз Конвенцију. Стога, нацрт Споразума предвиђа да ЕУ приступа једино Конвенцији, Протоколу бр. 1 и Протоколу бр. 6 уз Конвенцију, с обзиром да су то једина два протокола којима су приступиле, до тог датума, све државе чланице ЕУ.

г) Аутономија правног поретка ЕУ и аутономија тумачења ЕСП

Нацртом Споразума о приступању није ни који начин угрожена аутономија Суда правде ЕУ да даје обавезујућа тумачења права ЕУ. Наиме, улога ЕСЉП се ограничава на оцењивање да ли је одређена одредба права ЕУ или акција или пропуштање од стране институција ЕУ усклађена са Конвенцијом. Дата оцена одн. закључак о усклађености ЕСЉП не изискује и тумачење права ЕУ од стране ЕСЉП, због тога што тумачење права ЕУ даје једино Суд правде, те се одлука ЕСЉП заснива на пруженом тумачењу. Поред тога, нацрт Споразума не овлашћује ЕСЉП да прогласи одредбе права ЕУ неважећим. Та могућност остаје резервисана искључиво

¹³ Вид. став 7 нацрта Допунског извештаја уз Споразум о приступању.

¹⁴ Види нацрт преамбуле Споразума о приступању, наведено према: X. Groussot, T. Lock and L. Pech, *Policy Paper*, 2011, p. 9.

за Суд правде ЕУ. У погледу задржавања искључиве надлежности Суда правде, значајан је члан 5. нацрта Споразума којим се предвиђа да поступци пред Судом правде ЕУ не представљају начин решавања спорова у смислу Конвенције. На тај начин се уклања опасност да државе чланице ЕУ прекрше Конвенцију учешћем у поступцима пред Судом правде које се односе на одредбе Конвенције.¹⁵

Процесноправна питања

У току израде нацрта Споразума о приступању као најкомпликованија и у техничком смислу најзахтевнија су се јавила процесноправна питања. Притом се, пре свега, има у виду установљавање *sui generis* института саоптужног, али и постављање захтева у погледу исцрпљености унутрашњих правних лекова.

а) Установљавање *sui generis* механизам саоптуженог

Институт саоптужог је уведен нацртом Споразума о приступању како би се избегла компликована подела надлежности између ЕУ и држава чланица у погледу спровођења права ЕУ. Другим речима, настојале су се, увођењем односног механизма избећи ситуације у којима се, због постојања подељених надлежности између ЕУ и држава чланица ЕУ, не би могле отклонити утврђене повреде. Стога је поменути *sui generis* институт резервисан искључиво за ЕУ и државе чланице ЕУ, док остале чланице Конвенције му не могу прибегавати. Нацрт даље превиђа да се у својству саоптуженог могу да појаве или ЕУ или једна или више држава чланица ЕУ уз главног оптуженог. Захтевање сагласности односног субјекта за стицање својства саоптуженог се сматра недостатком овог решења и стога се предвиђа да ће се у пракси чешће прибегавати другим механизмима како би се остварило што ефикасније отклањање утврђених повреда.¹⁶

б) Исцрпљеност унутрашњих правних лекова

Како би се појединачна представка ЕСЉП сматрала прихватљивом, чланом 35. став 1. се предвиђа да подносилац мора да исцрпи све унутрашње правне лекове у правном систему тужене државе у року од шест месеци од дана доношења правноснажне одлуке. Ова одредба

¹⁵ X. Groussot, T. Lock and L. Pech, *Policy Paper*, 2011, p. 10.

¹⁶ *Ibid.* p. 14.

сведочи о супсидијарном карактеру контролне функције ЕСЉП, било да се ради о представкама поднетим против одређене државе чланице или против ЕУ. У погледу примене услова о исцрпљености унутрашњих правних лекова, у нацрту Споразума о приступању нису извршена довољна појашњења како би се нагласила потреба за флексибилнијим тумачењем односног услова. У тексту нацрта једино се истиче да, између осталог, термин „унутрашњи“ из члана 35. Конвенције треба да се тумачи тако да се односи и на Европску унију.¹⁷ Другим речима, Суд правде ће се сматрати националним судом. Такође, поступак пред Судом правде ЕУ више се неће сматрати међународним.

С друге стране, у тексту нацрта Споразума о приступању напомиње се да се под правом ЕУ сматра и примарно право ЕУ, из чега може да се изведе закључак да је извршено прећутно одступање од начела исцрпљености унутрашњих правних лекова.¹⁸ Свакако, прећутно одступање не представља задовољавајуће решење и штетно је по правну сигурност. Наиме, у Допунском извештају уз нацрт Споразума о приступању о измењеном члану 57. Конвенције, прецизира се да израз „право Европске уније“ треба тумачити тако да обухвата Уговор о Европској унији, Уговор о функционисању Европске уније или било коју одредбу која је у погледу правне снаге изједначена с претходно наведеним инструментима, као и акте секундарног права. Од посебног значаја је члан 2. став. 2. нацрта Споразума, којим се мења члан 57. Конвенције и у којем се наглашава да „Европска унија када приступа овој конвенцији може да стави резерву у погледу сваке поједине одредбе Конвенције у обиму у коме одређени правни акт Европске уније (укључујући дакле и примарно право, прим. аутора), који је у то време на снази на њеној територији, није сагласан с том одредбом.“¹⁹ Наиме, из предложене измене и допуне члана 57. Конвенције посредно произилази да акти примарног права ЕУ такође морају да буду у складу са одредбама Конвенције. Свакако је изостала експлицитна одредба којом би се извршило прецизирање контролне надлежности ЕСЉП у погледу саобразности аката примарног права ЕУ с Конвенцијом. Уређивање датог питања на недвосмислен начин чини се

¹⁷ *Draft Agreement on the Accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, provisional version, CDDH-UE (2011), доступно на Интернет адреси: <http://www.statewatch.org/news/2011/jul/coe-eu-echr-draft-agreement.pdf>, 20.07.2011.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

необходимим. Прописивање такве одредбе би било од изузетног значаја с обзиром да су у стручној јавности, приликом израде нацрта Споразума о приступању, истицани и супротни предлози о уношењу одредбе, којом би се изричито искључила могућност контроле усаглашености примарног права Европске уније с Конвенцијом или би се бар значајно ограничила.²⁰

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Уговор из Лисабона потписан је 13. децембра 2007. године у Лисабону. Да би овај уговор ступио на снагу, морало је да га ратификује свих двадесет седам држава чланица ЕУ. Будући да се поступак ратификације у појединим државама одужио (Ирска, Пољска, Чешка), Уговор из Лисабона ступио је на снагу 1. децембра 2009. године. Стога су и одредбе које се односе на приступање ЕУ Конвенцији, такође ступиле на снагу тек 1. децембра 2009. године.²¹

Иако је исказана спремност на обе стране за што хитнијим поступањем, Споразум о приступању још увек није закључен.²² По свему судећи, извесно је да ће се радити о једном дуготрајном процесу, с обзиром да будући Споразум о приступању подлеже ратификацији од стране 47 држава чланица Конвенције, у складу са њиховим уставним прописима, као и ратификацији од стране Европске уније на основу члана 218. Уговора о функционисању ЕУ. Датом одредбом се предвиђа да Савет одлучује једногласно, по прибављеној сагласности Европског парламента. Одлуку Савета ЕУ морају да накнадно одобре све државе чланице ЕУ у складу са њиховим уставним прописима.²³ Ступање на снагу Споразума о приступању може да се даље одложи уколико се једна или више држава чланица обрате Суду правде Европске уније за мишљење, у складу са чланом 218. став 11. Уговора о функционисању ЕУ, како би се утврдило да ли је Споразум о приступању у складу са Уговорима. У зависности од

²⁰ Ради се о циљу француске владе, тачније саопштењу (*Communication M. Robert Badinter sur le mandat de négociation* (E 5248) 05.25.2010, доступно на Интернет адреси: <http://www.senat.fr/europe/r25052010.html#toc1> [Accessed/committees/hearings Com.do?language=EN&body=AFCO [Accessed October 2, 2010].) (0 October 2, 2010], 15. 06.2011.

²¹ Ј. Перанић, „Сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова на основу Уговора из Лисабона“, *Европско законодавство*, 2010, бр. 9, стр. 9.

²² *Council of the European Union, The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting the citizens, 2 December 2009, doc. 17024/09.*

²³ X. Groussot, T. Lock and L. Pech, Policy Paper, op.cit., p. 17.

исхода мишљења, могуће је поновно приступање преговорима. Треба такође имати у виду да постоји могућност стављања резерви одн. да ЕУ може да стави резерву на сваку поједину одредбу Конвенције у обиму у коме право ЕУ које је на снази на дан потписивања Споразума није сагласно са односном одредбом.²⁴

V) ИЗВОРИ

- Moriarty, B., “EC Accession to the ECHR”, *Hibernian Law Journal* (2001).
- Van den Berghe, F., “The EU and Issues of Human Rights Protection: Same Solutions to More Acute Problems?”, *European Law Journal*, vol. 16, 2010.
- Теранић, Ј., „Сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова на основу Уговора из Лисабона“, *Европско законодавство*, 2010.
- Pernice, I., “The Treaty of Lisbon and Fundamental Rights”, *The Lisbon Treaty. EU Constitutionalism without a Constitutional Treaty? (S. Griller, J. Ziller, eds)*, Springer Wien, New York, 2008.
- De la Rochere, J. Dutheil, “Dedicated to Lord Gordon Slynn of Hadley Part II: Essay: Challenges for the Protection of Fundamental Rights in the EU at the Time of the Entry into Force of the Lisbon Treaty”, *33 Fordham Int’l L.J.* 2010.
- Šaltinyte, L., “Mykolas Romeris European Union accession to the European Convention on Human Rights: Stronger Protection of Fundamental Rights in Europe”, *Jurisprudence*, 2010, 2.
- O Meara, N., “A More Secure Europe of Rights?, The European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union and EU Accession to the ECHR,” *German Law Journal*, Vol. 12 No. 10.
- Lock, T., “EU Accession to the ECHR: Implications for Judicial Review in Strasbourg”, *European Law Review*.
- Lock, T., “Walking on a tightrope: The draft ECHR accession agreement and the autonomy of the EU legal order” *48 Common Market Law Review*. 2011.
- Groussot, X., Lock T., Pech, L., *Policy Paper*, “EU Accession to the European Convention on Human Rights: a Legal Assessment of the Draft Accession Agreement of 14th October 2011”, Fondation Robert Schuman, *European issues* n° 218, 7th November 2011.

²⁴ T. Lock, “EU Accession to the ECHR: Implications for Judicial Review in Strasbourg”, *European Law Review*, p. 778.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Уговор из Лисабона којим се формулише јасан правни основ за приступање ЕУ Европској конвенцији о људским правима има револуционарни значај за развој усклађеног и целовитог система заштите људских права у Европи. Проблематика односа Европског суда правде и Европског суда за људска права заокупља пажњу међународне заједнице већ деценијама. Ипак, на нашем поднебљу, ова тема је недовољно изучена, упркос томе што су европске интеграције тренутно један од приоритета Републике Србије. Статистички подаци показују да упркос све учесталијем обраћању српских држављана ЕСЈП, подносиоци представки још увек нису довољно упознати са правилима поступка. У том контексту је значајно напоменути да се, према Статистичком извештају ЕСЈП за 2008. годину, Република Србија од марта 2004. године, када је ратификовала Конвенцију, до јануара 2009. године, нашла на 13. месту у Европи по укупном броју представки пред ЕСЈП. Уз то, треба напоменути да се број представки поднетих против Републике Србије налази у сталном порасту и да је до сада је поднето приближно 3150 представки против Републике Србије. С обзиром на број становника Србије у односу на неке многољудније европске државе, може се несумњиво закључити да постоји изражена тенденција обраћања ЕСЈП. Имајући у виду да према статистици ЕСЈП 95% представки бива одбачено без доставе туженој држави, може се даље закључити о недовољном познавању правила поступка пред ЕСЈП од стране подносиоца представки. С друге стране, с обзиром на чињеницу да би Република Србија требало да у наредном периоду стекне статус кандидата за улазак у ЕУ, од изузетног је значаја упознати јавност са редефинисањем комплексног односа између ЕСЈП и Суда правде како би се омогућила свеобухватна заштита грађана након уласка Републике Србије у ЕУ. У том циљу је веома важно идентификовати и посебно проучити механизме и поступак заштите основних права које ће бити доступни грађанима ЕУ након редефинисања односа два суда, тачније по формалном приступању ЕУ Конвенцији.